

Leder

Vi har gjort lederen længere denne gang. Det skyldes ikke en trang til at fremkomme med en overordnet udgivelsespolitisk redegørelse endstige begave venstrefløjslitteraturen med endnu en »platform«. Det er derimod et forsøg på at skitsere *nogle* af den lange række af teoretiske og politiske problemer, som udviklingen af den marxske teori står overfor, ikke mindst i den nuværende situation.

Det afgørende problem kan formuleres således: hvordan skal den marxske teori udvikles for at nå et sådant niveau, at den overhovedet formår at blive bærende - på kort og langt sigt - for udviklingen af arbejderklassens taktik og strategi?

Denne formulering kan forekomme som en uproblematisk selvfølgelighed. Den hører da også med til alle ikke-reformistiske venstrefløjsorganisationers almindelige selvforståelse - omend det næppe synes at have nogen effekt på deres teoretiske arbejde. Problemstillingens kompleksitet kan måske bedst anskueliggøres ved at betone, at den nødvendigvis rejser endnu et problem, som principielt ikke kan diskuteres uafhængigt af svarene på den første problemstilling: Hvorledes forbinder den ikke-reformistiske bevægelse af intellektuelle marxister sig til arbejderklassen og dens kampe?

Den følgende opridsning af problemstillinger tager udgangspunkt i de to nævnte spørgsmål i og med, at vi forsøger at afgrænse det teoretiske arbejdes nødvendighed og indhold og fastslå en række af politiske konsekvenser af de mangeartede revisioner af den marxske teori. Derimod agter vi naturligvis ikke på nuværende tidspunkt at give et svar på spørgsmålene. Dertil er det teoretiske arbejde for uudviklet og antallet af historiske ugyldige svar - også indenfor det seneste årti - for overvældende.

Hvis den marxske teoris praktiske erkendelsesværdi som grundlag for taktikkens og strategiens udvikling skal sikres, må det teoretiske arbejde løsgøre sig fra den småborgerlige radikalitets forsøg på at gøre den marxske teori til et ideologikritisk apparatur. Dette er imidlertid ikke et spørgsmål om abstrakte erklæringer, men netop et spørgsmål om at det teoretiske arbejde må tage en sådan retning, at det muliggør en *konkret* forståelse af det borgerlige samfunds reale bevægelser. Og denne forståelse kan kun gøres konkret gennem en analyse af det borgerlige samfunds overflade de fra et standpunkt, der rækker ud over det kapitalistiske samfund. Det drejer sig her om en analyse der muliggør en forståelse og kritik af det kapitalistiske samfunds *historiske grænser* dvs. *både* produktionens og fordelings kapitalistiske karakter, *både* kapitalisternes og arbejderklassens fastlåsning i reвенukildebevidstheden eller sagt i paroleform

med brod mod de fleste venstrefløjsorganisationer og socialismeopfattelser: til kamp mod lønarbejdet - ikke blot mod lønarbejdets forskellige former. Kun et sådant standpunkt kan forhindre, at den politiske strategi og målformulering lader sig blænde af ændringer i fordelingen under fastholdelse af værdiproduktionen.

Paul Mattick siger dette således: »Marx' kritik af kapitalismen og dens økonomiske teorier er bestandig dobbelt: på den ene side stiller han sig på disse teoriers grundlag, for at påvise deres uholdbarhed i lyset af værditeorien, på den anden side stiller han sig uden for det kapitalistiske samfund for at eftervise dets begrænsede historiske karakter... Således kritiserer Marx ikke kapitalismen blot på grund af de mangelfuldheder, der er særegne for den, men også fra en anden endnu ikke eksisterende samfundsordens standpunkt, en samfundsorden, som først gennem overvindelsen af værdiproduktionen formår at tilpasse den samfundsmæssige produktion til de samfundsmæssige behov.« (Kriser og kriseteorier, Kurasje/Modtryk, 1974, p. 52).

Men hvordan harmonerer denne dobbelte kritiks nødvendighed og kravet om det teoretiske arbejdes evne til at gennemskue det borgerlige samfunds reale bevægelser med det teoretiske arbejdes faktiske udvikling. Umiddelbart fremstår mange af de teoretiske diskussioner, som er ført og føres af det ikke-reformistiske venstre, som rene akademiske diskussioner. Diskussionerne synes at formulere sig uden om den politiske strategis og taktiks problemstillinger, ofte som om erkendelsen var et mål i sig selv.

Det er efter vores mening ikke kun udtryk for en kollektiv forglemelse eller fortrængning. (Og det er da slet ikke udtryk for et problem som kan ordnes med en tilslutning til eller opbygning af et revolutionært parti i den nuværende situation). Det er derimod snarere udtryk for de nuværende nødvendige begrænsninger i venstrefløjens teoretiske udvikling. Denne udvikling har i de sidste 10 år med begyndelsen eller »rekonstruktionens« nødvendighed været præget af tilegnelsen af de almene kapitalkategorier. (Vi tænker her ikke vare på Kapitalens første bind, på vareformsanalysen, på kapitalbegrebet, på værdilovens formulering, men også på kategorierne i de efterfølgende Kapitalbind). Det har været og må fortsat være en nødvendig tilegnelsesproces, som ikke mindst er gjort nødvendig af den historisk forekomne revision af Marx.

Udviklingen af de almene kapitalkategorier er den afgørende betingelse, minimumsgrundlaget for udviklingen af den politiske strategi og taktik for en revolutionær arbejderbevægelse. Men politikken springer ikke automatisk ud af de almene kategorier. Kort sagt minimumsgrundlaget sikrer ikke udformningen af en revolutionær strategi - eller sagt så selv folk med adgangskort til partier og dermed i deres egen selvforståelse til klassekampen kan forstå det: den grundlæggende tilegnelse af kapitalkategorierne er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for den afgørende fase i rekonstruktionen af den marxiske teori, hvor teorien får mulighed for at blive reelt bærende for formuleringen af den konkrete strategi og taktik: nemlig den fase hvor teorien udvikles frem mod det borgerlige samfunds overflade.

Dette betyder ikke, at diskussionen af taktiske og strategiske spørgsmål må afvente teoriens »færdiggørelse«. Men sagen kan formuleres omvendt: den vilkårlighed i den politiske stillingtagen, som har karakteriseret det ikke-reformistiske venstre i det sidste årti, er i sig selv en fed streg under nødvendigheden af en systematisk udvikling af teorien. Den taktiske diskussion i forbindelse med den aktuelle krise og arbejderklassens kampe har yderligere understreget denne nødvendighed.

Vi vil nu diskutere nogle sider af det teoretiske arbejde - ikke i almindelighed - men i relation til dette nummers fire emner: Forholdet mellem merværdi- og profitform formuleret kapitallogisk, statsteoridiskussionen, krisediskussionen og diskussionen af fagforeningernes funktion og betingelserne for socialistisk fagforeningsarbejde.

Kapitallogik og »kapitallogik«

Der synes indenfor det sidste års tid at være opstået en tendens til at formulere sig meget absolut i forhold til kapitallogikken. Det sker i form af en generel afstandtagen fra kapitallogikken under de mest forskelligartede henvisninger ligefra »vi har ikke tid - klassekampen kalder« til fornægtelse af de almene kategoriers nødvendighed.

Vi mener at denne strid enten er fiktiv eller blot et noget forvrøvlet udtryk for nogle andre modsætninger indenfor venstrefløjens end forholdet til analysen af kapitalismens bevægelseslove eller kapitalens indre logik. Striden er fiktiv for så vidt der ikke er enighed om, hvad der skal forstås mod begrebet kapitallogik, dvs. at afstandtagen fra eller stillingtagen til kapitallogik sker på vidt forskelligt herunder modstridende grundlag. Striden er forvrøvlet for så vidt problemet - som det ofte sker - formuleres som en kritik af, at der lægges for stor vægt på de almene bestemmelser. Kritikens absurditet viser sig i modspørgsmålet: i hvor stor udstrækning bør man da koncentrere sig om bestemmelsen af de almene kategorier? Et svar ville forudsætte at det var muligt at opstille almene tids- eller pensumgrænser for den nødvendige tilegnelse af kritikken af den politiske økonomi.

Striden om kapitallogikken er reelt et udtryk for kampen om fastholdelsen af den marxske teoris revolutionære perspektiv. Kort sagt om revision eller ikke-revision af den marxske teori. En stor del af de skarpeste kritikere af de sidste års rekonstruktionsforsøg afviser sammen med den såkaldte »den hegelianske idealisme« også centrale dele af den marxske teori. Et eksempel vil vise dette: Marx beviste aldrig, at profittaten falder som følge af en stigning i kapitalens organiske sammensætning. Marx så i første omgang nemlig bort fra, at en stigning i den organiske sammensætning kan modvirkes af en samtidig stigende merværdirate, hvorved profittatens tendens bliver ubestemt. Profittatens faktiske tendens er dermed ikke længere en teoretisk bestemt sammenhæng, men udelukkende et empirisk problem.

Hvis og når profittaten falder empirisk skyldes det ifølge disse kritikere, en lønstigning ud over produktivitetstigningen. Ud fra denne teoretiske revisionisme følger også en politisk reformisme. Tesen om lønkamp og

lønudvikling som årsag til profittens fald er som revision helt i modstrid med Marxs akkumulationsbetragtning - og de faktiske forhold. For ham er kapitalens akkumulation den uafhængige variabel - bevægelsens udgangspunkt - og lønudviklingen den afhængige variabel. Her bruges ordet revisionisme ikke som skælsord, men som en tør konstatering af, at denne position reviderer f.eks. Kapitalens bind 1's 23. kapitel så grundigt, at der vendes om på årsag og virkning i krisens udvikling.

Af ombytningen følger endvidere, at kapitalforholdets reproduktion bestemmes entydigt af arbejderklassens subjektive vilje, dvs. at arbejderklassens organisationer gennem størrelsen af deres lønkrav afgør om dette reproduktionsforløb skal være krisefyldt eller ej. Kapitalismens kriser har ikke længere strukturelle årsager, men nu magtsociologiske årsager.

Det samme problem kan også undersøges på en anden måde. Arbejderklassens taktik i den nuværende krisesituation er umiddelbart et spørgsmål om *fordelingsforholdet* mellem ejerne af de forskellige produktionsfaktorer (arbejde, kapital og jord), hvor fordelingsformen er henholdsvis arbejds løn, profit, jordrente. Styrkeforholdet mellem klasserne afgør evt. forskydning i fordelingerne.

Men arbejds løn forudsætter lønarbejde, profit forudsætter kapital. »De specifikke fordelingsformer forudsætter altså at produktionsbetingelser har en bestemt samfundsmæssig karakter og bestemte sociale forhold mellem produktionsagerterne indbyrdes. Det bestemte fordelingsforhold er altså kun et *udtryk for det historisk specifikke produktionsforhold.*« (3:4, 1133 vores fremh.). Hvis arbejderklassens kamp kun undersøges ud fra fordelingsforholdets synsvinkel, så medtænkes den anden side produktionsforholdet ikke, og resultatet bliver: Dels at kun fordelingsforholdene betragtes som historisk specifikke - og dermed kan ændres - mens produktionsforholdene betragtes som evige naturgivne forhold. Det er reformisme. Dels at man går glip af den ikke uvæsentlige pointe, at de specifikke produktionsforhold forhindrer vilkårlige ændringer af fordelingsforholdet. »Lad os nu tage profitten. Denne bestemte form for merværdi er en forudsætning for, at nydannelsen af produktionsmidler foregår i form af kapitalistisk produktion; dvs. en relation der behersker reproduktionen skønt det for den enkelte kapitalist ser ud som om han egentlig ville kunne fortære hele sin profit som indkomst. Imidlertid støder han her på skranker, der allerede møder ham i form af sikkerhedsog reservefunds, konkurrencens lov, osv., og som beviser for ham i praksis at profit ikke blot er en fordelingskategori for det individuelt konsumbare produkt« (3:4, 1133-34).

Men spørgsmålet bliver dernæst: hvordan medtænkes de historisk specifikke produktionsforhold? Produktionen må betragtes i ren form, den må altså abstraheres fra cirkulationen, og dermed fra dens fordelingsforhold; det indbefatter de almene kapitalkategorier. Først når bestemmelserne for produktionen er udviklet kan cirkulationen studeres. Og sluttelig kan produktion og cirkulation studeres som en helhed. (Det var ikke et udgiverteknisk fif, at Marx faktisk opdelte *Kapitalen* på denne måde). Beskæftigelsen med de almene kategorier er altså

nødvendig. Og den indsigt, som opnås må *bestandig* medreflekteres i helhedsstudier, i studiet af det borgerlige samfunds overflade.

Kapitallogik er altså en angivelse af efter hvilken systematik det borgerlige samfund overhovedet må studeres af grunde, som det borgerlige samfund selv reelt sætter.

På vejen fra betragtningen af produktionen i ren form mod det borgerlige samfunds overflade opstår en række overgangsproblemer mellem, hvad der kan betegnes som forskellige kapitallogiske niveauer, dvs. ved inddragelsen af kvalitativt nye bestemmelser. Hans-Jørgen Schanz' artikel arbejder med en af disse overgange; nemlig den overgang, hvor konkurrencen indføres i betragtningen, hvor følgelig enkeltkapitalerne begrebsliggøres og hvor produktionens stofflige side bliver betydende. Kort sagt: overgangen fra merværdiformen til profitformen. Merværdiraten opstilles som et forhold mellem merværdimasse og variabel kapital, profitraten som et forhold mellem merværdimassen og det totale udlæg altså såvel den konstante som den variable kapital. Det forhold, at merværdimassen sættes i forhold til forskellig masse kan ikke reduceres til et beregningsteknisk spørgsmål. Det må derimod forstås i sammenhæng med, at de enkeltkapitaler, som analysen i sit udgangspunkt abstraherede fra, nu indføres i betragtningen.

Hvis profitrate og merværdirate bliver til et fedt - som er den foretrukne position hos en række neomarxister - kan der i de videre studier af det borgerlige samfunds reale bevægelser drages fuldstændige vilkårlige konklusioner omkring f.eks. kriseårsag, krisevirkning, og arbejderklassens objektivt nødvendige taktik.

Det kan uddybes på følgende måde: Opfattes den forskellige formulering af merværdirate og profitrate ikke som en kvalitativ overgang, så er konsekvensen, at bestemmelserne i alle tre kapitalbind får samme abstraktionsstatus. Det betyder igen, at de modifikationer af værdilovens almene bestemmelser, som formuleres i det 3. kapitalbind ikke forstås som modifikationer, men som »selvmodsigelser«. Så kan det ikke undre, om nogen skulle begynde at tvivle på den politiske relevans af de almene kapitallogiske kategorier.

Selvom der altså er tale om relativt komplicerede spørgsmål, må det opfattes som et vigtigt teoretisk spørgsmål med klare politiske konsekvenser at undersøge overgangen til profitformen i 3. kapitalbind, og gennemanalysere denne overgangs konsekvenser.

Staten

De seneste års statsteoridiskussioner har været præget af statsforms- og statsfunktionsbestemmelser på et alment niveau, hvor »afledningsspørgsmålet« er blevet et centralt problem.

Til forståelsen af, at diskussionerne er begyndt der og vel stadig befinder sig der, er det vigtigt at se nærmere på den teoriehistoriske baggrund.

En af de mest udbredte og fastgroede illusioner om den borgerlige stat er staten som »sammenholdsfaktor«. Det er i virkeligheden en opfattelse som

strækker sig langt videre end de franske marxister, som eksplicit har formuleret den. Det er reformismens statsideologi, og det er det borgerlige samfunds billede af sig selv. Staten griber regulerende ind og modificerer det kapitalistiske samfunds almene bevægelseslove. Det afgørende er i sidste instans statens eller magtsystemets politiske kurs. Den politiske konsekvens er for så vidt klar nok: kampen må stå om statsmagten. Alle objektive bevægelseslove flimrer bort i magtsociologiske kategorier.

Hvis dette standpunkt - som i grove træk findes formuleret i positioner som: staten som en korporativistisk instans, i STAMOKAP-teoriene, staten opfattet som borgerskabets subjektive klassevilje, m.fl. - skulle overvindes og deres politiske konsekvenser bekæmpes, måtte den teoretiske opfattelse af staten reformuleres. I stedet for at opfatte staten som en instans der med det borgerlige samfunds udvikling i stigende grad modificerer og suspendere - ja kvalitativt ændrer - det kapitalistiske samfunds objektive bevægelseslove, måtte staten forstås som en instans, der fremstår og udvikler sig som et resultat af og moment i de indre modsigelser i den kapitalistiske produktionsmåde. Eller som Marx siger: »Kun den *politiske overtro* bilder sig endnu nu til dags ind, at det borgerlige liv må holdes sammen af staten, mens det omvendt i virkeligheden er staten der bliver holdt sammen af det borgerlige liv.« (Den Hellige Familie MEW 2, p. 128). Problemstillingerne var herefter, at finde det sted i kapitalssystematikken, hvor det er muligt mest præcist at formulere *de indre modsigelser* i den kapitalistiske produktionsmåde, som får den historiske størrelse - den borgerlige stat - til at vokse frem som en instans stående udenfor og over det borgerlige samfund.

Statsdiskussionerne har budt på en række forskellige løsningsforsøg på dette teoretiske problem. Vi skal ikke resumere disse forsøg her, men eksempelvis henviser til Flatow og Huiskens oversigt i Kurasje nr. 9 og til Bonnesen og Thøgers mere omfattende oversigt i »Om marxistisk statsteori«, København 1975.

De to artikler, som vi bringer i dette nummer, er netop en kritik af de løsningsforsøg som henholdsvis Läpple og Flatow/Huisken har fremsat.

Et af de centrale problemer der på nuværende tidspunkt rejser sig i det teoretiske arbejde er, hvorledes dette arbejde og anstrengelserne med at bestemme den borgerlige stat så at sige undgår at blive styret af selve den fetish, som undersøgelsen drejer sig om at afdække. Dvs. hvorledes det undgås at det intense arbejde med statsanalysen befordrer den illusion, som selve diskussionen skulle være en kritik af, nemlig staten opfattet som det borgerlige samfunds garant eller »sammenholdsfaktor«. Positivt formuleret: hvorledes fastholdes statsdiskussionernes oprindelig klare politiske perspektiv, på den ene side kritikken af reformismens statsideologi og på den anden side analysen af mulighederne og grænserne for den borgerlige stats krisemanagement.

Det problem, som efter vores opfattelse nu presser sig på, må være den konkrete analyse af de specifikke statsfunktioner og hvordan disse statsfunktioner griber ind i formuleringen af den objektivt adækvate strategi og taktik. (For at

undgå en falsk debat om Kurasjes linie skal det endnu en gang understreges, at dette arbejde naturligvis må basere sig på, inddrage og videreudvikle de erfaringer som er indhøstet under den hidtige statsdiskussion).

Krisen

Det skulle være fremgået klart af det foregående, at det ikke blot er det borgerlige samfunds indre logik der bestemmer, hvilke teoretiske problemer som står i focus. Det gælder både som nævnt for debatten om staten og også for de punkter, som er blevet centrale i kriseanalysen. På den ene side er der spørgsmål som: Hvilke langsigtede virkninger får krisen? Hvilket opsving kommer der efter krisen - om overhovedet noget? dvs. spørgsmål, hvis besvarelse er helt afgørende for rammerne for den politiske kamps udvikling.

På den anden side må forståelsen af krisens teoretiske mulighed i og med selve den kapitalistiske produktion ikke drukne i bølgen af kriseindikatorer f.eks. faldet i detailomsætningen. Også den aktuelle krise er en profitabilitetskrise. De analyse-mæssige og empiriske problemstillinger, der udspringer af denne opfattelse ligger centreret omkring disse faktorer og deres indbyrdes sammenhæng: inflation, verdensmarked, akkumulationsbetingelser og statslige krisereguleringsmuligheder.

Men hvorfor er de marxistiske kriseanalyser alt for ofte kun problemformuleringer og problemkataloger? Det er de bl.a. fordi krisediskussioner i lang tid har været abstrakt i den forstand at kriseteorien har abstraheret fra historiske, konkrete akkumulationsbetingelser. Netop den manglende systematik i afdækningen af det borgerlige samfund forhindrer forståelsen og har ført til unødvendige abstraktioner fra de reale bevægelser. Den cirkulationsfixerede krisebestemmelse hos *underkonsumtionsteoretikerne* har set sig tvunget til at abstrahere ikke alene fra de konkrete akkumulationsbetingelser, men også fra væsentlige metodiske sammenhænge. Den er f.eks. hos Mandel i sin første udformning formuleret direkte som »the business cycle«, hvor krisens årsag fremstilles som tidsforskellen mellem produktionens 2 sektorer. (Mandel har senere i Spåtkapitalismus nuanceret dette standpunkt, men teorien er stadig gennemsyret af underkonsumtionsproblematikken.).

Abstraktionen gælder i endnu højere grad for den såkaldte neoricardianske opfattelse, der, som tidligere omtalt, ved totalt at se bort fra kapitalens bevægelseslove bytter om på årsag og virkning og placerer lønudviklingen som krisens årsag. (Der findes mange herlige varianter af denne krisebestemmelse, f.eks. at den danske krise især er fremkaldt af en bevidst forfejlet boligpolitik).

Men hvad enten krisebestemmelsen gennem heroiske abstraktioner munder ud i realisationskrise, underkonsumtionskrise eller profitklemme/løntrykskrise, så har heroismen samme udgangspunkt: en manglende forståelse af de konkrete akkumulationsbetingelsers betydning, begrebsligt og teoretisk sammenfattet i profitabilitetskrisen.

En anden begrænsning for kriseanalysens udvikling er, at sammenhængen mellem verdensmarked og krise ikke er nøjere udviklet - specielt ikke i den

danske debat. Verdensmarkedet har i en lang periode været opfattet og afgrænset i forhold til cirkulationen som blot og bar udenrigshandel. Men dette er udtryk for et spring i den nødvendige systematik i studiet af det borgerlige samfund. Verdensmarkedet må formuleres på et andet niveau - forudsat naturligvis at formålet er et andet end gymnastiske øvelser i udenrigshandelsstatistikken. Marx skelner eksempelvis i sine opbygningsplaner mellem bogen om udenrigshandel (bog V) og bogen om verdensmarkedet. (bog VI). Dette andet niveau er profitratens, hvor verdensmarkedet efter sine funktioner må formuleres som et særligt område af teorien om profitratens udligningstendens. Den nuværende krise er på en og samme tid verdensmarkedskrise og nationalstatslig krise. Krisens dobbeltform følger af kapitalens dobbelte eksistensmåde og betyder, at krisen aldrig kan begribes isoleret som enten verdensmarkeds- eller nationalstatslig krise.

I første omgang kan verdensmarkedet bestemmes som en bevægelsesform, hvori kapitalens iboende modsigelses kan bevæge sig, således at modsigelsernes udbrud for en tid forhindres. Kapitalens reproduktionsproblemer, der opstår som følge af de nationale valoriseringsvanskeligheder, kan opfanges af et marked der er større både i bredde og dybde. Denne tendens til reproduktion på et udvidet niveau er fælles for alle nationale kapitaler. De forskellige nationale kapitalers reproduktionskriser løses i første omgang, men senere optræder verdensmarkedet som et kriseforstærkende moment overfor de forskellige nationale kapitaler.

Verdensmarkedet vil fungere som en yderligere udfoldelse af den kapitalistiske produktionsmåde indtil kapitalens dobbelte eksistensform som tendentiell verdensmarkeds kapital og real national totalkapital er ophævet selvom kapitaler efter sin tendens, ifølge sin indre logik, er verdensmarkeds kapital, så er den på nuværende akkumulationstrin i overvejende grad begrænset af de nationalstatslige grænser. Her - på nationalstatsligt plan - er de udviklede værdilovsbestemmelser virksomme. Men i forhold til verdensmarkedet er kapitalens reale nationalstatslige eksistensform altså en modificerende faktor. Og hermed vil også tendensen til dannelsen af en gennemsnitlig profitrate blive en tendens, der ikke vil kunne blive fuldt ud virksom. En af årsagerne til dette skal findes i, at arbejderklassen længe endnu vil stå overfor kapitalen som national arbejderklasse - dvs. kun begrænset mobil ud over de nationale grænser og et kampberedskab som er specifikt nationalt. Arbejdsintensiteten vil dermed trods udligningstendenserne foreløbigt være nationalt forskellige.

Det er indenfor denne reflektionsramme Volkhard Brandes formulerer sig i sin artikel i dette nummer. Den er et forsøg på at fastholde det væsentlige grundlag for problemerne omkring verdensmarked, akkumulationsbetingelser og inflation.

Fagforeningerne.

Konjunkturafmatningen, arbejdsløsheden, og de sidste to kortvarige regeringers desperate spare- og indkomstpølitik har i sig selv aktualiseret problemerne med arbejderklassens organisation og dens muligheder for at fastholde reallønnen.

Men det er ikke blot disse brutale fænomener, som har tvungent den teoretiske og politiske diskussion til også at fokusere på fagforeningerne.

For det første har de partiopbyggende/-forberedende grupperingers opståen og udvikling i sig selv fremtvunget en afklaring af forholdet mellem Det revolutionære Parti og arbejderklassens faktiske reformisme og dens organisatoriske udtryk. Det må nødvendigvis - om ikke for andet så for at undgå at blive det rene selvmord - være en afklaring der går ud over den blotte undsigelse og afvisning af denne reformisme. Mens en del af den partiopbyggende venstrefløj sidder fast i sin afvisning af den »socialfascistiske« eller »reaktionære« fagforstening har en anden og større del tilsyneladende tilpasset sig fagbevægelsen som et nødvendigt onde. Disse gruppers focus på fabriksarbejde og celleopbygning på virksomhederne har medført en ureflekteret tilpasning af deres oprindelige forhold til fagbevægelsen og dens repræsentanter. I sig selv er en sådan taktisk tilpasning naturligvis ikke problematisk, men den manglende refleksion herunder den manglende diskussion af de strategiske perspektiver er det i højeste grad.

For det andet stiller den aktuelle krise ikke blot krav om en nærmere analyse af fagbevægelsens stilling, men også af den funktionsforvandling som fagforeningerne har undergået gennem de sidste årtier. Denne ændring, overførelsen af fagforeningsfunktioner i statsligt regi, har medført en udtynding af fagforeningernes funktioner. Samtidig er der foregået en udhuling af de tilbageblevne funktioner gennem socialpolitik og indkomspolitik, som også må inddrages i bestemmelsen af det indledende spørgsmål: mulighederne for at fastholde real-lønnen. Kort sagt: Hvilke sammenhænge er der mellem fagforeninger som sådan og udviklingen af den kapitalistiske produktion?

Som nævnt har den konkrete historiske udvikling modificeret og nuanceret venstrefløjens opfattelse af fagforeningerne. Men den grundlæggende opfattelse er stadig præget af den teoretiske og politiske debat, som begyndte omkring 1970. Som udtryk for denne linie kan tages Kurasje nr. 2/3, Borgs bog »Industriarbejde - arbejderbevidsthed« og nu som et forsinket lyn, udgivelsen af Ilja Weckselmanns speciale fra samme tidspunkt »Kontrol-klassekamp«.

Det var opfattelser som havde deres baggrund først og fremmest i strejkebevægelsen i 1969 og i højkonjunktorens fagforeningspolitik - afdæmpede men konstante lønstigninger under den socialdemokratiske velfærdsstats auspicier. Deres politiske udtryk kan sammenfattes i to begreber »fagforstening« og »mistillidsmanden«.

Teorihistorisk kan disse opfattelser nærmest placeres som ideologikriske. En i sig selv revolutionær arbejderklasse forhindres af en bureaukratisk, politisk, ideologisk magt, fagforsteningen, i at give udtryk for sine revolutionære overskridende krav. Reformismen bestemmes udenfor sin materielle sammenhæng som et politisk - ideologisk forrædderi mod arbejderklassen. En variant af dette tema findes hos Borg, der ligeledes entydigt bestemmer kooperationsformerne under den storindustrielle produktion som forhindringen i arbejderklassens artikulation af sine interesser. Disse positioner som mere eller mindre ligger bag de fleste venstregrupperingers programatiske arbejde, kom også til udtryk i Kurasje

nr. 9 i debatten mellem Kjeld Schmidt og Sigurd Jensen (se indledningen til artiklen om fagforeningerne).

Ud fra sådanne positioner fremtræder det revolutionære parti som en nødvendighed, som er stillet af selve den historiske udvikling - fortroppen i kampen mod det historiske forrædderi. Og ud fra sådanne positioner bliver også de intellektuelles rolle med historisk nødvendighed forbundet med det revolutionære parti og dermed med essensen af arbejderklassens kamp. Det er jo partiet som igennem sin teoretiske indsigt skal rive sløret bort fra øjnene af den bedragne og forrådte arbejderklasse.

Det partiopbyggende arbejde får en selvstændig begrundelse i og med kampen mod fagforsteningen. Men denne kamp må på forhånd blive en klods om benet på en revolutionær venstrefløjs politiske og teoretiske udvikling. Den går nemlig omhyggeligt uden om arbejdet med at forstå den reformistiske fagbevægelses funktion som et nødvendigt led i kapitalismens historiske udvikling.

Problemet må altså som nævnt stilles anderledes. Først en forståelse af reformismens (militant-KPistisk eller ej) materielle baggrund kan angive rammerne for en strategi i forhold til den organiserede arbejderklasse og til omstyrelsen af den kapitalistiske produktionsmåde. Det er i denne sammenhæng artiklen om fagforeningerne skal ses - i sammenhæng med en løbende debat på den vesttyske venstrefløj om mulighederne og grænserne for socialisters arbejde i fagforeningerne. Artiklens centrale opgave er at bestemme fagforeningerne ud fra kapitalens udvikling selv. Ud fra denne bestemmelse kan der naturligvis ikke - ligeså lidt som ud fra ovenstående kritiske bemærkninger - udledes en samlet politisk strategi for det revolutionære venstre. Artiklen og disse ledsagende kommentarer har tværtimod den opgave at rense grundlaget for en debat om en sådan strategi og at angive betingelserne for strategiens udarbejdelse.

Redaktionen